

da iza mene ide fra Paponja. Taj dan štogod sam našao ja sam čitao znajući da će me sutradan cijeli sat pitati i to samo mene. Tako je to bilo. Bojao sam se posljedica, no ipak me je poslije pozvao da mu i dalje upisujem kamate u štedioničke spise. Dakle, oprostio mi je. Ipak, jednom me je upitao: "Jesi li upamtio ono kako si rekao?". (J.Du)

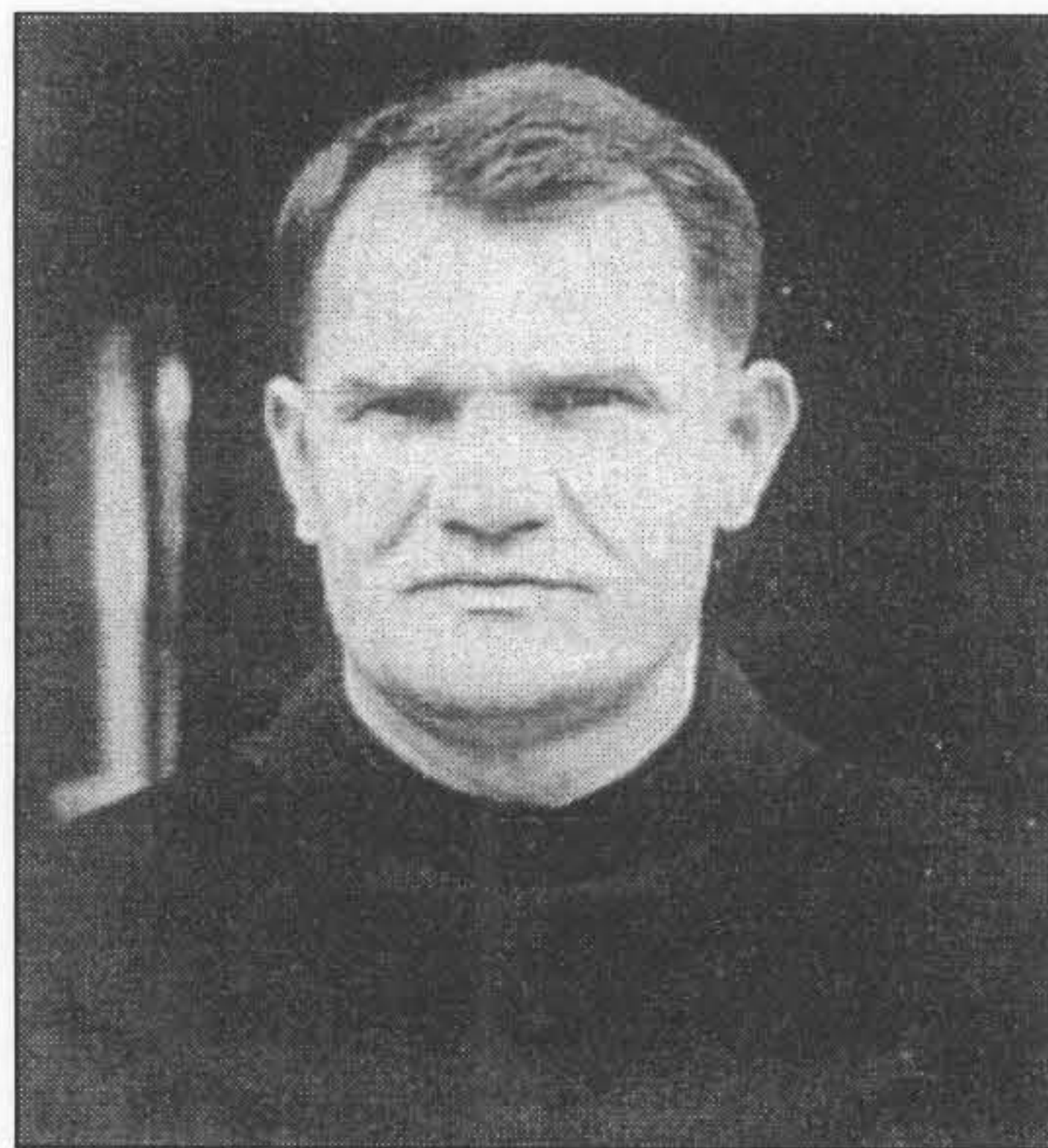
- Kum sam i prijatelj Dr Jure Grubišića, kod njega bi se skupljala "krema" Širokog Brijega, kulturni i javni radnici i prijatelji, te bi se tu postavljalo pitanja, koji je od fratara ostavljao najjači utisak. Gotovo listom je bilo rečeno - Paponja. Ja sam ga se bojao i volio ga. (P.Be)
- Velika je vrijednost bila za Hercegovinu osnivanje Seljačke banke i štedionice. Uostalom to je bila prva takva ustanova u Hercegovini, a to je bila zasluga fra Paponje. (I.Bo)

11.2. Stupovi znanja i odgoja:

(nositelji novog poglavlja u gimnaziji, konviktu i sjemeništu)

Fra Marko (Nikola) Dragičević

rođen 1902. godine u Međugorju, danas Miletina. Osnovno školovanje započinje u rodnom mjestu, a zatim u Slavoniji gdje je bio u zbjegu s "gladnom djecom Hercegovine" otkuda je nastavio školovanje čak u Mađarskoj. Srednje školovanje završava u Širokom Brijegu, bogosloviju u Mostaru, i u Bernayju u Francuskoj. Klasične jezike diplomira u Fribourgu u Švicarskoj 1934, a doktorira 1935. Profesor je povijesti, grčkog i latinskog jezika u Širokom Brijegu. Partizani su ga veljače 1945. u Izbičnu odveli s oltara, zarobili i na neutvrđenom mjestu ispod Grabove Drage ubili predvečer 12. veljače 1945. godine.

Doktorska dizertacija mu glasi: "Essai sur le caractère de Lettres de Pline le Jeune".⁸

⁸ Esej o značaju "Pisama" Plinija Mlađeg

Osoba je izvanredne inteligencije i čista karakteera, oštro je pazio na disciplinu. Bio je drugi magister sjemeništarcima. Poznavao je svakog đaka i pratio svaku njegovu ocjenu, a što je koristio kako bi đaka pohvalio ili opomenuo.

Savršeni je poznavatelj stare grčke i latinske književnosti. Klasično europski suvremeno naobražen. Kao profesor bio je vrstan, nije dopuštao da mu učenik propadne iz njegova predmeta. Silno pedantan s ocjenjivanjem kakvo jedva da bi mu kompjutor (tada ga još nije bilo) pozavidio. Ocjenjivanje bi za njega bilo malo brojeva. Sve bi promatrao još i statistički, a izrazit je bio tumač i matematike, kada bi nekoga zamjenjivao. Sistematičan non plus ultra, pa je upravo šteta što je (navodno) morao studirati klasike, a ne matematiku, fiziku.

U društvu je bio vrlo mio.

O njemu njegovi đaci govore:

- Pripada mlađoj skupini vrlo vrijednih profesora. Kao svećenik bio je uzoran. Dobro je vladao jezicima, a sa đacima je lijepo postupao. Nikad nitko nije protiv njega nešto imao. Naprotiv, bio je rado viđen. Ni krupna, ni mala stasa i ne baš ljepotan, no simpatičan. (L.Ko)
- Rado ga se sjećam. Dvije stvari su mi u sjećanju. U sjemeništu je bio podmeštar i posebno je proganjao učenike pušače, a ja bio među tima. Dokopali bi se mi škije na razne načine, krili se u ogradi, na odmoru i pušili bi ostavljajući stražara 200-300 m od nas. No, on bi se provukao tamo od Kutle zbog "corpus delicti". Osobito bi motrio prst, te bi po njemu vidio tko puši. Tijekom predavanja u razredu bio bi strog, nije mu bila daleko šipka kao odgojno sredstvo, a znao bi potegnuti i za uši onoga koji bi slabo odgovorio. Glavno mu je bilo da đak stekne znanje, a kod slabijih đaka bi bio posebno uporan tako da na kraju godine dobije pozitivnu ocjenu. Kao svećenik mi se činio kao i ostali, nisam vidio razlike. (F.Bo)
- Bio je inteligentan, a kao redovnik i svećenik bio je na svom mjestu. Nikada ne bi propuštao svoje svećeničke dužnosti, bilo u koru, crkvi ili izvan crkve. Ničim ne bi dao mjesta sablazni. Bio je strog, a volio je znati i vidjeti gdje mu je đak. (rekao je jedan strogi ocjenjivač)
- Rođak mi je, te o njemu mogu govoriti što mislim. Glede nadziranja i discipline i nadzora pušenja, mislim da bi mogao biti dobar policajac. U tome je pregonio. Bio je sposoban i kao matemati-

čar, no taj predmet (navodno) nije bio oskudan profesorima, te su ga odredili da studira klasike, koje nikada baš nije volio, no predavao ih je savršeno. Tu književnost i mitologiju znao je do u sitnice. Pri ocjenjivanju bi bio sitničav, bilježeći i četvrtinke ocjene u nastojanja da nekoga ne ošteti. Nikada nisam čuo da bi nekoga oštetio za ocjenu. Prema bolesnicima bi bio izvanredno dobar, kao majka, a prema zdravima kao da je bio sarkastičan. (V.Dg)

- Bio mi je dobar, kao profesor, a i kao svećeniku ne bi bilo primjedbe. Išao sam jednom k' njemu u sobu, jer sam čuo da ima na francuskom "Nasljeduj Krista". Zamolio sam ga da mi to dade, kako bih učio francuski, a on mi je rekao da ja francuski učim iz sadržaja. bio je vrlo savjestan i kao profesor i dobar svećenik. (H.Si)
- Meni je predavao matematiku, a mi smo ga voljeli, jer nije bio baš strog. No, i on je nas volio. Prenosio je znanje dobro i rijetko su mu đaci padali. Volio se s nama i našaliti. (J.Or)
- Predavao mi je grčki. Glede pedagoškog rada nisam vidio veću sličnost između njega i fra Rade. Znao bi lijepo razjasniti, te bi i onim koji nisu imali volje "utuvio" u glavu. Grčki, znamo, nije zanimljiv, no on bi ga znao učiniti zanimljivim. Nekada bi nam došao predavati matematiku, i tada sam vidio metode fra Radine. Kao svećenik je dio dobar. (M.Ju)
- Poznam ga, kao i moji kolege. Predavao mi je grčki, no nekada bi zamjenjivao fra Martina za matematiku. Matematika mi ni je išla, pa sam trčao i za fra Martinom i fra Markom da im služim misu. Kao svećenik bio je jako pravičan. Prema nama nije bio grub i nemam što zamjeriti. (K.Ku)
- O njemu su mi rekli sveuč. profesori u Zagrebu, kako su bili njegovi đaci da je bio strog, no pravedan, te da je u njih ugonio znanje i tjerao ih da budu uporabljivi. O Nijemcima je imao vrlo loše mišljenje. I kada su oni 1943. došli ovamo, branio je đacima da im budu igdje blizu. Čuvao ih je od njih kao od kuge. Znao je dobro ismijavati, i o svakom profesoru bi napravio bar ponešto, no ne na podrugljiv način. Kad je nama bio podmeštar, bili smo gore i doručkovali smo, pok. fra H. Čilić išao negdje k' bolesniku, te izišao bez habita na hodnik, a fra Marko ga napadne k'o vola u kupusu. Kakvu sablazan pruža đacima, da je bez habita izišao među đake. (rekao jedan bliski svjedok njegova završetka)
- 11. veljače odveden je iz Izbična s fra Nevenkom i fra Bonom u Crne Lokve, a 12. veljače ubijeni su u Mostarskom Gracu u zalaz

sunca i ne zna im se grob. To mi je pričao Žarko Hrkač Domini-
vić iz Donje Britvice, koji je to gledao.

- Bio je vrlo oštrouman čovjek, fratar i profesor. Nitko nas ne bi toliko mučio kao on. On bi danas pitao đaka, a đak bi mislio neće sutra pitati, a on sutra opet pita. Znao bi to opetovati i pet-šest puta uzastopce. Mnogi vanjski đaci su baš u tome odnijeli nešto negativno o njemu. Nekada ne bi pitao ni 15 dana, a onda bi znao po četiri-pet puta pitati uzastopce, da se uvjeri uči li đak. Bio je inteligentan, no i pravedan u ocjenama. Jednom smo mi djeca od Kutle kupili voće, kada je ovaj donio korpu k' nama. Banu fra Marko, a mi tom čovjeku dadnemo knjigu iz latinskog, te mu skine-
mo kapu. Mi ustanemo i ono naše "Hvaljen Isus". Prođe fra Marko i nakon nekoliko koraka veli "u kome si ti razredu?". (U.Lo)
- Predavao mi je grčki četiri godine. Kao profesor na mene je učinio jak dojam. Svoj predmet je znao i pretpostavljam da je to sve s odličnim položio. Mitologiju je znao savršeno i predavao ju jako dobro. Za razliku od drugih profesora uvijek je nosio mali notes. Dio sata je uvijek ispitivao, a onda bi tumačio. U notes bi sve bilježio, a ocjene su mu bile pravedne, tim više što je đaka pitao više puta. On je doprinio kao profesor ugledu gimnazije u ono doba. Kao svećenik bio je pravičan i discipliniran. Svoje zvanje je obavljao na dobar način. Glede njegovih sposobnosti za "špijunažu", takav je bio discipliniran i spram samoga sebe, pa i prema drugima. Meni je bio drugi meštar, ali htio je zaista sve znati i sve vidjeti i đaka pratiti. (F.VI)
- Predavao mi je grčki i bio mi je podmeštar. Grčku gramatiku kod njega sam bolje znao nego latinsku. Disciplina mu je bila stvarno na visini. Kad bi uzimao svoj notes, jednom đaku je bilo: "hoću te, neću te, mogu te". Jednoga đaka upita danas, a ono sutra opet. Njegova misa u kapelici uvijek je bila pobožna i korisna. Ostao mi je u pozitivnoj uspomeni. (D.Be)
- Meni je fra Marko bio profesor iz matematike. Zahvaljujući njemu ja sam taj predmet zavolio i bio mi je najlakši predmet. Kasnije sam u Mostaru ja izašao na tablu, napisao svoju zadaću na ploči, a direktor gimnazije Stanko Lazić rekao je ostalima "prema ovoj zadaći ispravite svoje zadaće". To dakako, mogu zahvaliti mome početnom znanju kojega mi je dao fra Marko. Redom je znao cijeli sat ispitivati jednog đaka, a za jedan sat znao bi svakom đaku postaviti pitanje. Bio je neobično živahan, i kod njega se nije moglo ništa prošvercati. Mislim da je on bio jedini fratar koji je znao

stenografiju. Na jednom listiću, on je imao spisak sviju đaka stenografski zapisano. Od svih pedagoga, a sreo sam ih puno u životu, fra Marko je na me ostavio najsnažniji dojam, za cijeli život. (B.To)

- Svakom profesoru se moglo koliko toliko prošvercati, no mislim ne postoji taj koji bi se prošvercao fra Marku. Evo mog slučaja. Ja nisam bio loš đak, no nisam ni briljirao. Više sam volio glazbu. Sa mnom je sjedio moj kolega Matko, koji nije bio za ništa već samo za učenje, ali pjevanje nikako. Fra Marko nam predavaše grčki i učili smo naglaske. Pisarnicu sam odložio i malo očima na stranu, fra Marko "a vidi ga, vidi ga". Ja sam rekao da nisam, a on meni "pruži ruku - evo ti jedna što jesi, a druga što nisi". Druga njegova značajka: nije bilo sata da nije svakoga đaka pitao bar jedno pitanje i to šetajući između klupa. Najprije ispituje riječi: "kako se kaže", pa šibom upre preko tebe, pa jedna ti majka ako ga nisi pratio. Bio je vrlo strog, težak za nas. Grčka gramatika, znate i sami koliko je debela, čini mi se da sam znao na svakoj stranici koji je redak, a kamo li pravilo i to sve skupa. Evo, nažalost, tako je to bilo, to je bio naš profesor. Svi su oni mladi izgubili živote. Tužno je što prije to o njima nismo mogli reći, a od fra Marka nisam nikada čuo niti jednu ružnu riječ. Samo mu možemo iskazati zahvalnost, jer nam je dao više od svakog drugog. To je moje uvjerenje. Kažem bio je prestrog, ali nas je naučio kako treba raditi. Svi mi isto mislimo, isto smo odgojeni. Ja sam gledao ljude, koji su samo provirili u Širokobriješku gimnaziju i danas to s ponosom ističu. Možemo biti samo zahvalni ovakvim profesorima. (G.Ko)
- Bio je duhovit: "Reci ćaći i materi, onaj ružni profesor mi je dao jedinicu!" (B.To)
- Fra Marko je kao dijete bio u onom zbjegu djece za vrijeme prvog svjetskog rata, što ga je organizirao fra Didak Buntić za Slavoniju. Zatim je dospio u Mađarsku i išao tamo u školu s dr Ivom Kraljevićem i tamo naučio dosta dobro mađarski. (I.Bo)
- Kao poletan i mlad profesor nama je predavao u I razredu latinski. On spada u krug pedagoga koji opismenjuju svoje đake, a nakon III razreda njegov đak je potpuno pismen čovjek, koji može nastaviti dalje raditi. Znači gramatika hrvatsko-latinska-francuska, a i grčka. Puna pismenost se dobiva preko zalaganja, truda, muke i pok. fra Marka. Tražio je da svi rade i to svaki svoju zadaću - i riječi i gramatiku i sintaksu i kongruenciju i sve. Ja koji sam di-

plomirao latinski dovoljno je bilo da znam ono iz drugog razreda kod pok. prof. Gortana, a što sam naučio već kod fra Marka. Pismenost je pružao i to potpunu, a to znači ukupnost znanja što treba čovjeku, no i dogradnja koju je on davao. Neka mu vječna hvala, unatoč velikoj strogoći. Ja sam se rodio u Masnoj Luci. Tamo mi je bio dušobrižnik jednog ljeta fra Marko, kao župnik našeg kraja. Tamo nekada rano dođe snijeg, a tuča često. Kad uništi žito još nepokupljeno fra Marko plače: "jadan ovaj svijet, ode mu kruh". (I.Bu)

Fra Leonard (Mijo) Rupčić

rođen 1907. u Hardomilju, profesor romanskih jezika. Osnovno školovanje započeo dugim pješaćenjem u Ljubuški. Gimnazijsko obavio na Širokom Brijegu. Bogosloviju studirao u Mostaru i u Lilleu (Francuska). Filozofiju studirao u Fribourgu i u Parizu, te u Zagrebu, gdje je diplomirao 1939. Djelovao je kao profesor latinskog i francuskog jezika u Širokom Brijegu, do smrti. Bio je prefekt u konviktu vanjskih đaka. Zarobljen odveden 8. veljače 1945. godine i ubijen na putu prema Splitu.

Svojim đacima i pitomcima konvikta ostao je u uspomeni kao:

- "Ovčica Božja" nazvan je zbog poniznosti i uzornosti među kolegama i đacima.

Na predavanjima je bio vrlo služben, nikada prestrog. Postupkom dobrote ukrotio bi i one najnemirnije. U njegovu razredu nije moglo biti svađa. Nije se smijao, no uvijek je bio dobronamjieran, raspoložen, miran, tih i nenametljiv, neobične dobrote. (F.VI)

- Postidjeli bi se đaci kada kod njega ne bi naučili lekciju. (J.To)
- Nije primjenjivao fizičke mjere u odgoju, savjestan do kraja, usmjeren demokratski, bez političke obojenosti. (A.Vs)
- Mislio sam da od nečega boluje zbog silne patničke mirnoće. (B.Pa)
- Bio je tih povučen, no ozbiljan. (A.Se)
- Miran, pravičan, dobar, voljen od đaka. S njim se nije šalilo i propadalo. Posebno se brinuo o konviktovcima i redovno ih vodio na misu. (J.Or)

NADŽIVJELI SVOJE UČITELJE I SVJEDOČE O NJIMA

Marko Zeljko

Jure Leko

fra Dionizije Lasić

Ivan Šimić

fra Vinko Dragičević

fra Bazilije Pandžić

Ćiril Kos

Ivan Vitik

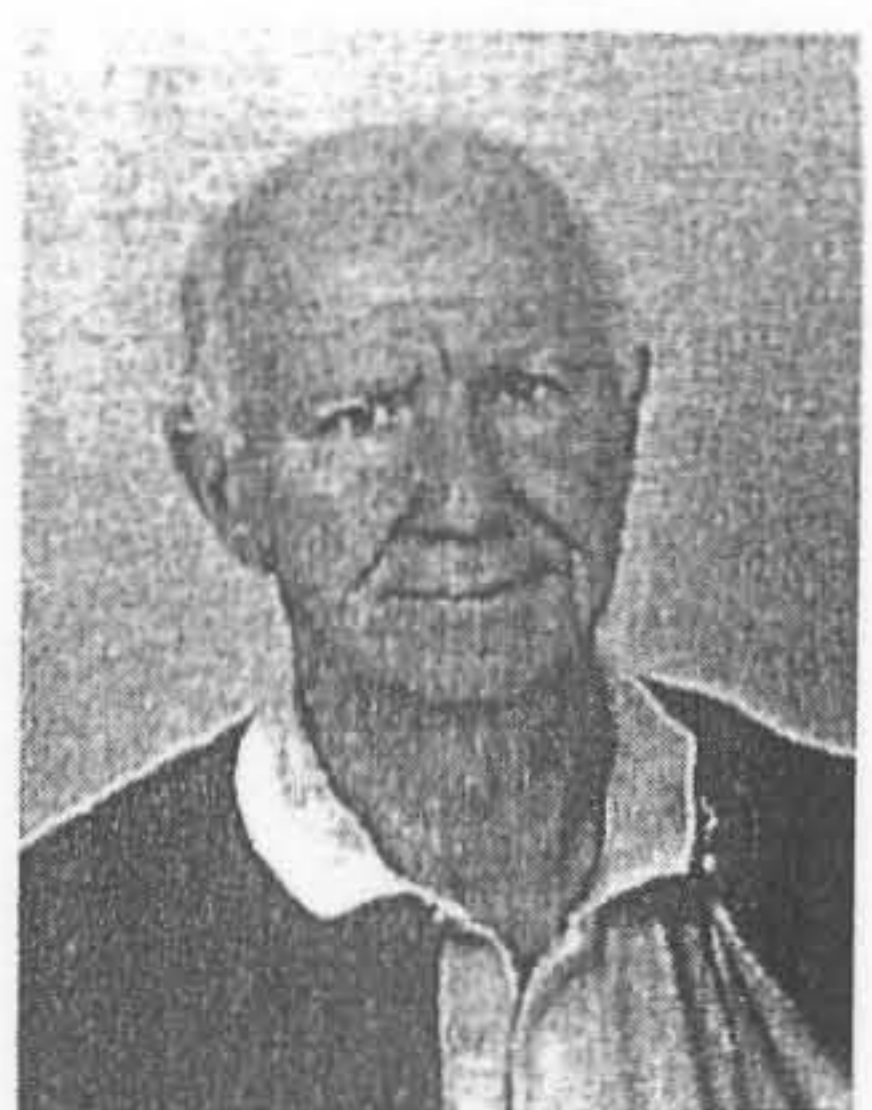
Ivan Božić

Jozo Dugandžić

Matko Grgurević

Boris Ivanišević

Ivan Kustić

fra Umberto Lončar

fra Ljudevit Rupčić

Vinko Jurčić

Frane Jelavić

Svevlad Slamnig

Jerko Artuković

Ante Damić

Mile Boras

Grgo Kolobarić

Stanko Leko

Franjo Boras

fra Marko
Dragičević

David Mandić

Jozo Šaravanja

Jozo Tomašević

Slavko Tomić

Franjo Vukšić

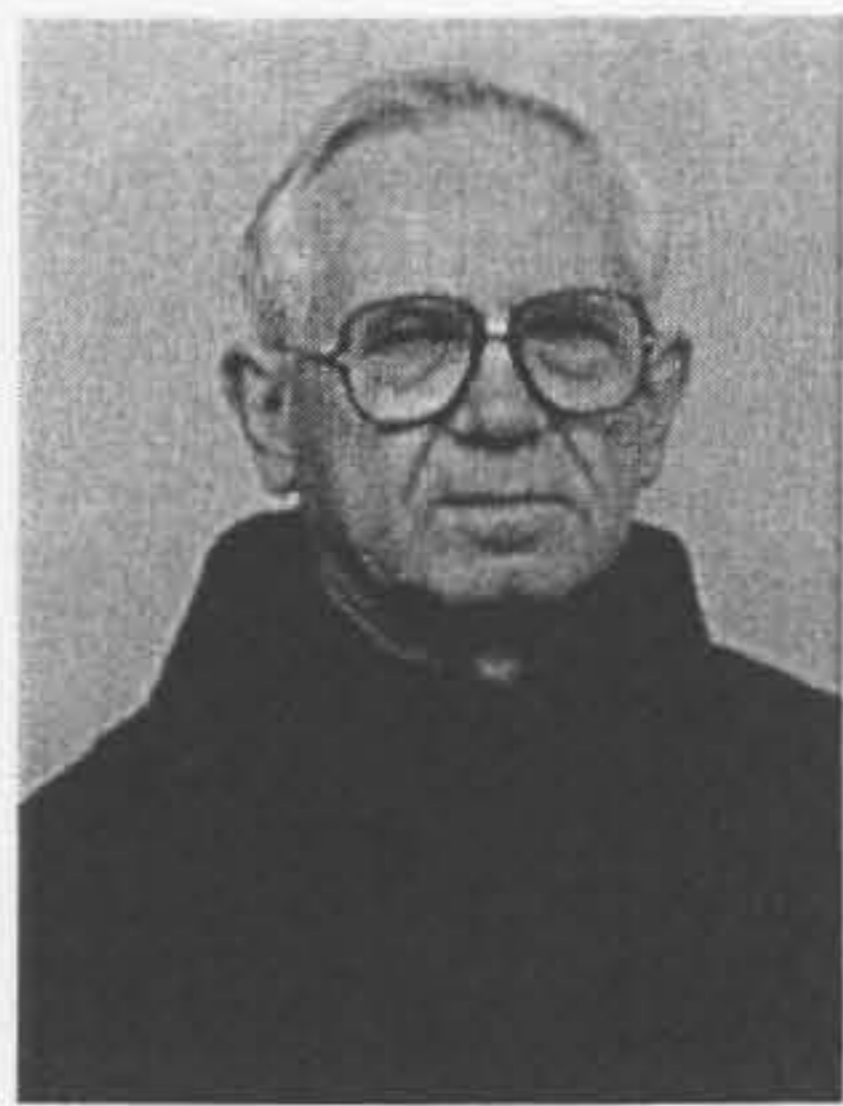
Karlo Kutle

fra Dobroslav Begić

Franjo Zagoričnik

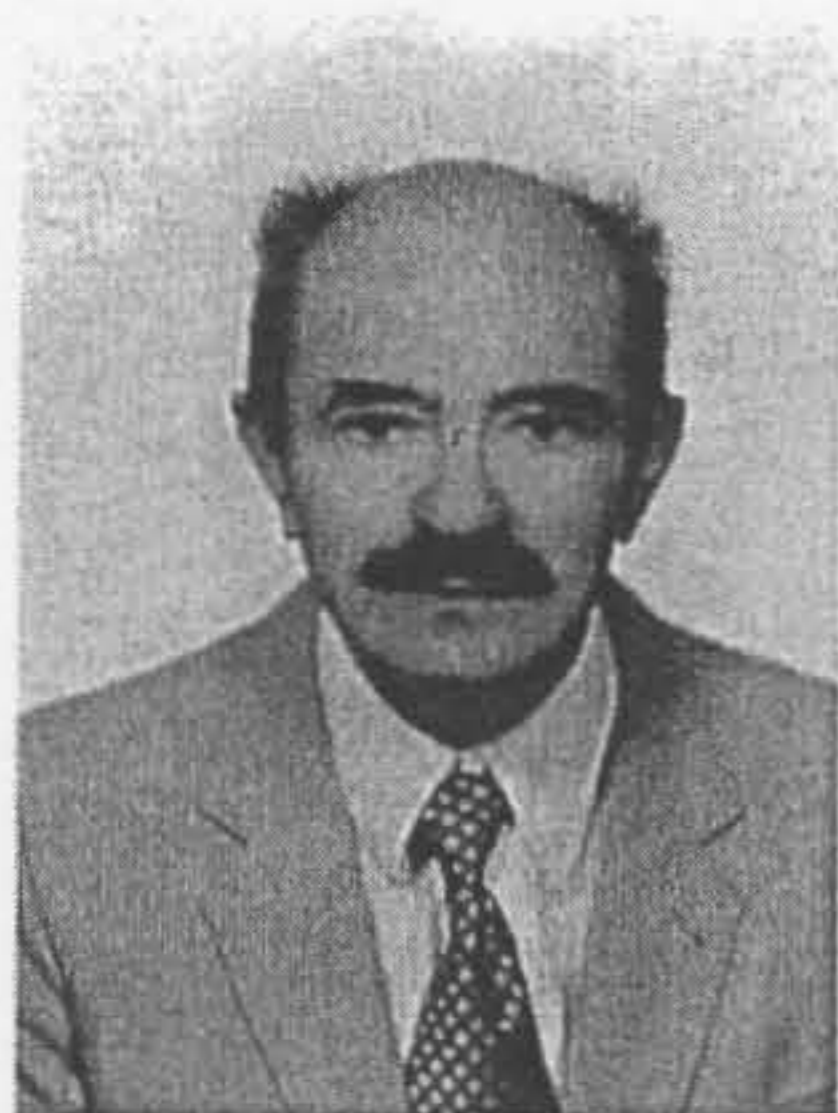
fra Leonard Oreč

Berislav Topić

Drago Šušak

Zlatan Tavzes

Tomislav Zovko

Jozo Tomašević - Koška

ISTINA O UBIJENOJ GIMNAZIJI

